

REPUBLIKA SLOVENIJA
DRŽAVNI SVET

Interesna skupina lokalnih interesov

Številka: 060-16-5/2021/9
Ljubljana, 12. 4. 2021

PREDLOG

ZAPISNIK

60. seje Interesne skupine lokalnih interesov, ki je bila v sredo, 7. aprila 2021, prek aplikacije Cisco Webex (na daljavo ali na podlagi osebne prisotnosti v dvorani Državnega sveta).

Seja se je začela ob 14. uri in se zaključila ob 16. uri.

Interesna skupina je imela sejo skupaj s Komisijo za mednarodne odnose in evropske zadeve ter Komisijo za lokalno samoupravo in regionalni razvoj.

Prisotni:

- na daljavo: Dejan Crnek, Rajko Fajt, Franc Golob, Tomaž Horvat, Bojan Kekec, Samer Khalil, Marjan Maučec, Franjo Naraločnik, Srečko Ocvirk, Milan Ozimič (vodja), Bojan Režun, mag. Miroslav Ribič, Franci Rokavec, Dušan Strnad, Branko Šumenjak, Matjaž Švagan, Davorin Terčon, mag. Igor Velov, Željko Vogrin in mag. Marko Zidanšek.
- osebna prisotnost: Bogomir Vnučec.

Opravičen: Boris Popovič.

Vabljeni:

- mag. Monika Kirbiš Rojs, državna sekretarka v Službi Vlade za razvoj in evropsko kohezijsko politiko
- Tjaša Štamcar, Služba Vlade za razvoj in evropsko kohezijsko politiko.

Sprejet dnevni red:

1. Načrt za okrevanje in odpornost

Interesna skupina je bila sklepčna in je brez nasprotovanja potrdila dnevni red.

Ad 1)

Interesna skupina (*kot zainteresirana interesna skupina*) je skupaj s Komisijo za mednarodne odnose in evropske zadeve (*kot pristojna komisija*) in Komisijo za lokalno samoupravo in regionalni razvoj (*kot zainteresirano komisijo*) obravnavala Osnutek predloga Načrta za okrevanje in odpornost (v nadaljevanju: predlog NOO) z dne 22. 12. 2020.

Komisiji in interesna skupina **so se seznanile** z delovno različico predloga NOO z dne 22. 12. 2020 in z aktivnostmi, vezanimi na pripravo dokončnega dokumenta v skladu z zahtevami Evropske komisije.

Državne svetnice in državni svetniki so se strinjali, da je NOO tako pomemben dokument, ki pa je še vedno v fazi obravnave in dopolnjevanja s strani različnih deležnikov, da bi ga

morali obravnavati kot posebno točko dnevnega reda na izredni seji Državnega sveta. Zato je bilo z državno sekretarko v Službi Vlade Republike Slovenije za razvoj in evropsko kohezijsko politiko mag. Moniko Kirbiš Rojs dogovorjeno, da se ta točka uvrsti na dnevni red izredne seje Državnega sveta, ki bo 22. 4. 2021.

Dopolnilno obrazložitev je podala državna sekretarka v Službi Vlade Republike Slovenije za razvoj in evropsko kohezijsko politiko mag. Monika Kirbiš Rojs. Predstavila je vlogo pristojnih subjektov v okviru Vlade Republike Slovenije pri pripravi predloga NOO ter časovnico priprav in obravnave. Poudarila je, da izhodišča za pripravo, ki opredeljujejo okvirne vsebine oziroma predvidena področja financiranja in jih je Vlada Republike Slovenije sprejela 27. 8. 2020, ostajajo nespremenjena. Februarja 2021 je stopila v veljavo Uredba o vzpostavitvi mehanizma za okrevanje in odpornost, ki predstavlja pravno podlago za uporabo ukrepov. Države članice EU morajo do 30. aprila 2021 predložiti nacionalne načrte za okrevanje in odpornost, v katerih bodo navedeni njihovi programi reform in naložb do leta 2026. Nato bo imela Evropska komisija na voljo največ dva meseca, da načrte oceni, zatem pa bo imel Svet EU na voljo štiri tedne, da sprejme odločitev o končni odobritvi vsakega načrta. Struktura mehanizma za okrevanje in odpornost temelji na šestih stebrih, in sicer so to zeleni prehod, digitalna preobrazba, ekonomska kohezija, produktivnost in konkurenčnost, socialna in teritorialna kohezija, zdravstvena, gospodarska, socialna in institucionalna odpornost ter politike za naslednjo generacijo. Pomembno je, da mora nacionalni NOO zagotavljati vsaj 37 % odhodkov za naložbe in reforme v podporo podnebnih ciljev in vsaj 20 % odhodkov v digitalni prehod. V okviru instrumenta za okrevanje NextGenerationEU, tj. načrta EU za izhod iz krize zaradi pandemije COVID-19, bo lahko Slovenija predvidoma izkoristila 5,2 milijarde evrov (do 1,77 milijard evrov nepovratnih sredstev in 3,4 milijard evrov posojil), vendar je zaradi zelo strogih pogojev glede določitve deleža zelenih (37%) in digitalnih (20%) vsebin predlog trenutno pri 3,2 milijardah evrov sredstev, od tega približno 1,1 milijarda nepovratnih. Pri naboru projektov je bila uporabljena metoda od spodaj navzgor. NOO je reformno naravnana, saj se usmerja v krepitev gospodarske prenovne, ki temelji na digitalnem in zelenem prehodu, zdravstvu in socialni varnosti.

Državne svetnice in državni svetniki pozitivno ocenjujejo aktivnosti Službe Vlade Republike Slovenije za razvoj in evropsko kohezijsko politiko in njeno vlogo koordinatorja pri pripravi končne verzije NOO, ki ga bo Vlada Republike Slovenije poslala Evropski komisiji v potrditev predvidoma konec aprila 2021.

V razpravi je bilo izpostavljeno, da so pričakovanja različnih interesnih skupin velika, odgovornost odločevalcev pa na preizkušnji pri določanju jasnih prioritete, ki bodo usmerjene v prihodnji razvoj države. Zato je pomembno, da se pri vsebini NOO skuša doseči čim širše soglasje o prioritetah, interesih in skrbi za čimprejšnje okrevanje po pandemiji COVID-19. S povečanjem naložb v posodobitev in ekologizacijo imamo priložnost za nadaljnji razvoj. Pri okrevanju prizadetega gospodarstva je potrebno zagotavljati uspešnost pri izkoriščanju obnovljivih virov energije in krepiti skrb za najbolj prizadete sektorje gospodarstva.

Izražena je bila podpora digitalizaciji pravosodja in njegova utemeljena vključitev med investicije v okviru NOO. Pandemija COVID-19 je jasno pokazala ranljivost pravosodja. Ob tem še posebej izstopajo sodni zaostanki kot eden od negativnih učinkov pandemije COVID-19. Na splošno velja, da bi lahko digitalizacija pravosodnega sistema znatno koristila številnim področjem pravosodnih sistemov. Načrtovana pobuda, usmerjena v modernizacijo pravosodja bi vplivala na njegovo večjo učinkovitost ter izboljšala dostop državljanov in podjetij do pravnega varstva.

Državne svetnice in državni svetniki pozdravljajo napor slovenskih pogajalcev, ki so v okviru neformalnih usklajevanj z Evropsko komisijo uspeli doseči vključitev možnosti urejanja kanalizacijskih sistemov pod 2000 PE in vodooskrbe pod 10.000 uporabnikov med vsebine NOO, saj so finančne potrebe za tovrstne projekte tako v kohezijski regiji Vzhodna Slovenija kot v kohezijski regiji Zahodna Slovenija še vedno velike. Pri tem ne smemo prezreti visokih stroškov gradnje tovrstne infrastrukture na redko poseljenem podeželju z razpršeno poselitvijo, ki so bistveno višji kot v urbanih okoljih. S financiranjem ureditve osnovne infrastrukture s pomočjo sredstev Sklada za okrevanje in odpornost bomo lahko lažje in hitreje dvignili kvaliteto bivanja in pripomogli k ohranjanju poseljenosti podeželja. Pri tem komisiji in interesna skupina predlagata nadgradnjo navedene vsebine z zagotovitvijo upravičenosti stroškov tudi ob hkratnem urejanju spremljajoče nujno potrebne javne infrastrukture na podeželju (npr. posegi v cestno infrastrukturo, ureditev javne razsvetljave). To lahko vodi v lažjo in celovitejšo realizacije ureditve infrastrukture na slovenskem podeželju.

Komisiji in interesna skupina ugotavljata, da bodo občine upravičene tudi do sredstev na področju OVE in URE ter kulture, medtem ko bo za ostale vsebine več možnosti financiranja v okviru evropske kohezijske politike, v okviru katere bodo v novem finančnem obdobju celostne teritorialne naložbe (CTN) razširjene in namenjene tako mestnim kot ostalim občinam, prav tako pa bo razširjen tudi nabor vsebin.

Z vidika pomembnosti prehranske samooskrbe in s tem zagotavljanja prehranske varnosti, kar se je kot pomemben dejavnik izkazalo tudi v času epidemije COVID-19, se predlaga ponoven razmislek o višini načrtovanih vlaganj v kmetijski sektor, ki je soočen z bistvenim zmanjšanjem sredstev iz Mehanizma za okrevanje in odpornost kot je bilo prvotno načrtovano.

Komisiji in interesna skupina so se seznanile s poročili Komisije za gospodarstvo, obrt, turizem in finance, Komisije za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, Komisije za socialno varstvo, delo, zdravstvo in invalide ter Komisije za kulturo, znanost, šolstvo in šport, ki so predlog NOO obravnavale kot zainteresirane komisije in z vidika svojih delovnih področij zavzele naslednja m n e n j a:

Komisija za gospodarstvo, obrt, turizem in finance ugotavlja, da bo Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo (MGRT) veliko večino sredstev iz NOO namenilo za investicije večjim in velikim podjetjem. MGRT je iz naslova NOO pripravilo za 427 milijonov evrov nepovratnih spodbud za podjetja ter 495 milijonov evrov povratnih sredstev v obliki posojil, pri čemer se stremi k podpori kvalitetnim investicijam, ki bodo prinašale višjo dodano vrednost na zaposlenega, večjo energetske učinkovitost gospodarstva, spodbude krožnemu gospodarstvu in digitalni preobrazbi, krepile pa tudi sodelovanje med znanstveno-raziskovalno sfero in gospodarstvom z namenom spodbujanja aplikativnih rešitev in upoštevanje možnosti komercializacije znanja in prodaje na trgu. Vse aktivnosti in spodbude morajo voditi k dvigu produktivnosti v proizvodnih in prodajnih procesih. Kot ugotavlja komisija, je bilo z interventnimi ukrepi doslej sicer gospodarstvu že ponujenih za 0,6 milijarde evrov sredstev spodbud, v nadaljevanju letošnjega leta pa je pričakovati še za 100 milijonov evrov razpisov za likvidnostno pomoč gospodarstvu.

Komisija ugotavlja, da so bila pričakovanja, da se bo mogoče s sredstvi, ki jih zagotavlja NOO, poleg reševanja širših družbenih problemov, lotiti tudi trenutnih težav gospodarskih subjektov kot posledic epidemije COVID-19, očitno preoptimistična, zato komisija poziva Vlado in MGRT k pripravi ukrepov, ki bodo nadgradili dosedanje interventno zakonodajo v smeri ohranjanja delovnih mest in še posebej celostne pomoči storitvenim dejavnostim.

Ob predstavitvi grobih razrezov programov in višine sredstev iz predloga NOO se je komisiji zastavilo vprašanje izvedbe predhodnih in pravočasnih priprav konkretnih programov in projektov ter določitve ustreznega razmerja med sredstvi iz NOO in razpoložljivimi sredstvi za kohezijo. V zvezi s tem je bila s konkretnim primerom pojasnjena uporaba sredstev iz Sklada za pravični prehod, iz katerega bodo sredstva v višini preko 200 milijonov evrov na voljo za sanacijo premogovnih regij, omogočala pa bodo tudi lažje prezaposlovanje tamkajšnjih prebivalcev in ohranjanje zaposlenosti. Sredstva iz načrta bodo torej bolj ciljno naravnana, medtem ko kohezijska sredstva naslavlajo mehkejše vsebine, kot so krepitev kompetenc, plače ipd.

Komisiji se zastavljajo tudi vprašanja v zvezi s postopki, ki bodo potekali po sprejemu načrta v smislu njegove operacionalizacije, s časovnico izvajanja posameznih politik. Pojasnjeno je bilo, da je naloga ministrstva pripraviti spremembe obstoječe zakonodaje in ustrezne strateške dokumente, ki bodo omogočili gospodarski preboj s spodbujanjem naložb.

Komisija ugotavlja, da občine, ne glede na njihov prispevek k razvoju gospodarstva, v svojem okolju verjetno ne morejo pričakovati večjih zneskov za financiranje infrastrukture iz sredstev, ki jih zagotavlja NOO, s tem pa tudi ne za izgradnjo in dograditev potrebnih poslovnih con. Zagotovljeno je bilo, da bo MGRT, glede na to, da predlog NOO za podporno okolje predvideva spodbujanje investicij, lahko rezerviralo sredstva, in sicer v višini 19 milijonov evrov za ta namen. Sredstva bodo omogočila izgradnjo takšne infrastrukture, ki bo povezovala produkcijske faze različnih podjetij na enem mestu, namenjala pa se bodo predvsem za krepitev lokalnih verig vrednosti.

Aktualno je tudi vprašanje, kako se bodo delila sredstva po dejavnostih in ali bodo pri delitvi sredstev vse gospodarske dejavnosti deležne enakih kriterijev. Odgovorjeno je bilo, da ministrstvo izvaja panožno usmerjene ukrepe predvsem za področje turizma in lesarstva. Prav tako prihaja tudi do sodelovanja med resornimi ministrstvi; tako na primer bo v naslednji finančni perspektivi za razvoj podeželja na voljo 1,7 milijarde evrov, pri čemer bo del sredstev MGRT v okviru turistične dejavnosti namenjen tudi podpori razvoja turističnih kmetij.

Komisija opozarja tudi na nekatere dosedanje pomanjkljivosti pri oblikovanju razpisov za namenska sredstva in časovne zaostanke pri sproščanju sredstev iz teh razpisov v posameznih dejavnostih.

Komisija za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano se je seznanila s predlogom NOO z vidika kmetijskega sektorja in pojasnili predstavnikov Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano ter stališči Kmetijsko gozdarske zbornice Slovenije.

Komisija opozarja na znatno zmanjšanje sredstev za kmetijski sektor iz prvotno med vsemi deležniki že usklajenih projektov v vrednosti 200 mio evrov na 76,4 mio evrov, po zadnji različici predloga načrta pa na zgolj 38,7 mio evrov, ki pa ne bodo zadostovala za izvedbo vseh predvidenih programov za okrevanje enega najbolj prizadetih sektorjev, t.j. kmetijstva. Pri tem je glavnina sredstev (28,3 mio evrov) namenjena birokratskemu aparatu z vsečno oznako digitalne preobrazbe, neposredno kmetijstvu pa praktično nič. Slovensko kmetijstvo sicer ni konkurenčno v okviru globalnih meril, vendar je toliko bolj pomembno za obstoj slovenskih kmetov in kmetij. Zato je treba s primernimi vložki in spodbudami zagotoviti razvoj novih izdelkov, kakovost in višjo dodano vrednost ter na ta način neposredno prispevati tudi k skrbi za okolje in poseljenost slovenskega podeželja.

Komisija poziva, da se kmetijskemu sektorju v okviru Sklada za okrevanje in odpornost (RRF) nameni več sredstev, pri čemer meni, da je treba gospodarstvu in kmetijstvu iz RRF nameniti najmanj dve tretjini sredstev za izvedbo ukrepov in programov za izhod iz koronakrize. Za okrevanje gospodarstva in kmetijstva (kot delu gospodarstva) so nujna povratna in nepovratna sredstva, saj je glavni cilj RRF krepitev odpornosti in okrevanje gospodarstva, ki ga Evropska komisija veže na izvedbo reform in na konkretne merljive učinke. Ob tem komisija izpostavlja, da sredstva za Skupno kmetijsko politiko (SKP) za obdobje 2014–2020 in 2020–2027 ostajajo enaka in so kot taka že sicer namenjena kmetijstvu, ne pa okrevanju po koronakrizi.

Komisija tudi predlaga, da se predvidi povračilo izgubljenega prihodka za vse dejavnosti, ki so zaradi protikorona ukrepov zaprte in se ne smejo opravljati. V luči zaostajanja po inovacijskem indeksu je nujno predvideti tudi nepovratna sredstva za raziskave in razvoj v gospodarstvu in kmetijstvu.

Komisija poudarja pomembnost vlaganj v razvoj slovenskega kmetijstva in zagon slovenskih kmetij s ciljem čim večje in trajnostne samooskrbe. Po njenem mnenju je treba oblikovati strategijo samooskrbe in na njeni podlagi pripraviti operativne načrte za povečanje samooskrbe po posameznih segmentih s ciljem prehranske varnosti in neodvisnosti. Ob preveliki birokratizaciji slovenskega kmetijstva komisija poziva tudi k njegovi debirokratizaciji.

Komisija za socialno varstvo, delo, zdravstvo in invalide se je seznanila s predlogom NOO v delu, ki se nanaša na področja trga dela, zdravstvenega sistema, socialnega varstva, dolgotrajne oskrbe in digitalne transformacije družbe, ki so ga predstavili predstavniki Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti (MDDSZ) ter Ministrstva za zdravje (MZ). Seznanjena je bila tudi s stališčem nekaterih ključnih deležnikov s področja zdravstva, ki se jih v tesni meri dotikajo posamezne zastavljene reforme v predlogu NOO na področju zdravstvenega sistema.

Komisija ugotavlja, da je po oceni Zdravniške zbornice Slovenije predlog NOO v delu, ki se dotika zdravstva, pravilno usmerjen, predvsem v delu, ki se nanaša na razbremenitev in hkratno krepitev primarnega zdravstvenega sistema, v zvezi s katerim poudarja timsko delo (ne gre zgolj za družinske zdravnike, ampak tudi ostali kader, ki dela v posameznem timu – zdravstvene tehnike, diplomirane medicinske sestre itd.) ter pospešeno digitalizacijo v zdravstvu. Izraža zgolj pomislek glede zapisa v predlogu Priloge 1, poglavje 1.1.3 KOMPONENTA 3: Zdravstveni sistem (str. 14-15), da tveganje za doseg posameznega zastavljenega cilja (povečevanje kompetenc v zdravstvu, podpora primarni ravni zdravstvenega varstva itd.) lahko predstavlja nedosežen dogovor o posameznih ukrepih z Zdravniško zbornico Slovenije. Slednja namreč poudarja, da se je pripravljena aktivno in konstruktivno vključiti v pripravo in dogovore o vseh ukrepih, povezanih z zadanimi cilji na področju zdravstvenega sistema. Komisija ugotavlja, da je navedeno ponudbo za sodelovanje MZ sprejelo z odobravanjem in pojasnilo, da so v navedeni prilogi v stolpcu Tveganja navedene zgolj ocene možnih tveganj in ne napoved dejanskega izida, saj MZ načrtuje vključitev vseh ključnih deležnikov s področja zdravstva v izvajanje vseh zadanih reform in ukrepov.

Komisija v zvezi z navedenim ugotavlja, da pomoč pri pripravi ustreznih ukrepov in programov ponujata tudi Združenje zdravstvenih zavodov Slovenije in Zbornica zdravstvene in babiške nege Slovenije – Zveza strokovnih društev medicinskih sester, babic in zdravstvenih tehnikov Slovenije (v nadaljevanju: Zbornica-Zveza).

Združenje zdravstvenih zavodov Slovenije (ZDrZZ) ocenjuje, da so cilji na področju zdravstvenega sistema v predlogu NOO ustrezno postavljeni, izpostavlja pa dve ključni področji, na katerih bo izvedba težko sledila zastavljenim ciljem. Prvo področje je dejanska zagotovitev univerzalno dostopnega zdravstvenega varstva, saj bo slednje, glede na epidemijo in slabšanje stanja s čakalnimi dobami, težko izvedljivo. V prvi vrsti bi si morali po oceni ZDrZZ zadati cilj vzpostavitve predpogojev za resnično univerzalno dostopnost do zdravstvenih storitev, saj slednja trenutno po oceni ZDrZZ ni zagotovljena. Če bo kot cilj zastavljena zagotovitev katerekoli zdravstvene storitve kateremukoli uporabniku sistema v trenutku, ko jo slednji potrebuje, bi bilo nujno treba v predlog NOO zapisati tudi jasno pot do navedenega cilja. Tem pripombam se pridružuje tudi Zdravniška zbornica Slovenije, ki poudarja velik pomen sledenja podatkom o kakovosti in varnosti ter utemeljenosti in učinkih posameznih storitev (velikokrat se pacienti naroča na posege, npr. ultrazvok srca, ki na koncu ne vplivajo na spremembo terapije pri posameznem pacientu, se pa s tem podaljšuje čakalne dobe in povzroča nepotrebne stroške). ZDrZZ opozarja tudi na to, da se predlog NOO izrazito usmerja v cilje, povezane s primarno zdravstveno ravno, medtem ko bi na kritičnih področjih (npr. čakalne dobe) morali nujno oblikovati tudi cilje, povezane s sekundarno in terciarno zdravstveno ravni.

Kot drugo ključno področje v povezavi z zdravstvenim sistemom pa ZDrZZ izpostavlja digitalno preobrazbo, ki naj bi sledila obdobju informacijske družbe, ter se, predvsem v bolj razvitih državah, že nadgrajevala v družbo 5.0. Pri tem ZDrZZ opozarja, da se v povezavi s starajočo se družbo pojavljajo nove težave s pomanjkanjem kadrov v zdravstvu, s katerim se sicer na splošno naša država sooča že od osamosvojitve dalje, ko se je navedene težave večinoma reševalo z uvozom kadra iz bivših jugoslovanskih republik. ZDrZZ poziva k novim pristopom k reševanju navedene problematike, ki smo jo po njegovi oceni začeli reševati prepozno. Po oceni ZDrZZ bi bila za učinkovito rešitev težave nujna preobrazba družbe v smeri digitalizacije in družbe 5.0, v okviru katere bo pomemben del predstavljala robotizacija nekaterih procesov. Kot predpogoj za navedeno pa ZDrZZ navaja izboljšanje informacijske podpore v zdravstvu, saj se trenutno po njegovi oceni podatkov o delovanju sistema ne zbira na ustrezen, poenoten način.

Zbornica-Zveza kot nosilec javnega pooblastila za usposabljanje izvajalcev zdravstvene in babiške nege glede podpore prožnejšim ureditvam dela v zvezi s kadri s področja zdravstvene nege in oskrbe, ki je večkrat izpostavljena v predlogu NOO, tako kot ZDrZZ opozarja na velik manko kadrov – trenutno in predvidoma tudi v prihodnje. Pri tem poziva MZ, da se aktivno vključi v proces iskanja in oblikovanja rešitev v povezavi z navedeno tematiko. Prav tako se pridružuje ponujenemu sodelovanju Zdravniške zbornice Slovenije pri pripravi ključnih sprememb v sistemu.

Zbornica-Zveza ocenjuje, da je lahko pri reševanju kadrovske stiske v veliko pomoč s poznavanjem kadrov s področja zdravstvene nege in oskrbe, saj ima na voljo številne podatke in kazalnike, ki so lahko koristni tudi pri analizi posledic demografskih sprememb na kadrovsko strukturo na področju zdravstvene in babiške nege. Glede na to, da Slovenija na področju kadrov v zdravstvu nikoli ni bila zmožna sama pokriti vseh potreb, bo treba rešitve po oceni Zbornice-Zveze zelo verjetno iskati v uvozu delovne sile, k čemur se sicer že dlje časa zatekajo številne razvitejše evropske države. Pri tem Zbornica-Zveza opozarja, da bo tudi v navedene kadre treba vložiti določeno količino sredstev z vidika nadgradnje njihove izobrazbe in kompetenc. Pri tem se zavzema za to, da se sredstva, ki se jih bo pridobilo na podlagi NOO ali iz drugih (evropskih) virov z namenom dodatnega usposabljanja in izobraževanja, prioritarno usmeri v karierni razvoj že obstoječe delovne sile na področju zdravstvene nege v Sloveniji (do-izobraževanje in usposabljanje z namenom pridobitve poklica medicinske sestre), delovno silo, pridobljeno

od drugod, pa se lahko za začetek angažira za opravljanje manj zahtevnih del v zdravstveni negi.

Glede zastavljenih ciljev v zvezi z dolgotrajno oskrbo (DO), zlasti v zvezi s predvideno izgradnjo negovalnih domov, Zbornica-Zveza opozarja, da bodo v navedenih domovih nastanjeni uporabniki z višjim nivojem potreb po negi in oskrbi, ki je ne bodo mogli izvajati socialni oskrbovalci, zato bi bilo vzporedno z načrti o izgradnji negovalnih domov treba iskati tudi rešitve v zvezi z zagotavljanjem ustreznega števila usposobljenih kadrov za izvajanje nalog nege in oskrbe.

Zbornica-Zveza upa, da bo aktivno vključena v pripravo posameznih ukrepov in programov, načrtanih v predlogu NOO, in da se bo že obstoječemu aktivnemu sodelovanju med resorjem zdravstva in socialnega varstva v prihodnje pridružilo tudi Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport (MIZŠ), ki bo imelo pomembno vlogo pri zagotavljanju programov in dodatnih sredstev za nadgradnjo izobrazbe domačih strokovnjakov na področju zdravstvene nege.

Po oceni Zbornice-Zveze bo v prihodnje največji izziv, kako v stroki zdravstvene nege zadržati čim več usposobljenega kadra, saj se na svetovni ravni že kažejo trendi intenzivnega zapuščanja delovnega področja zdravstvene nege zaradi neugodnih pogojev dela, k čemur je še dodatno doprinesla aktualna epidemija. Po oceni Svetovne zdravstvene organizacije naj bi do leta 2030 na celotni zemeljski obli primanjkovalo kar 13 milijonov medicinskih sester oz. izvajalcev zdravstvene nege.

Komisija je bila seznanjena tudi z mnenjem Združenja za informatiko in telekomunikacije - Združenje za poslovno storitvene dejavnosti (v nadaljevanju: Združenje), ki deluje v okviru Gospodarske zbornice Slovenije, in ki ocenjuje, da je v predlogu NOO digitalni preobrazbi zdravstva dana ustrezna teža ter da so zadani cilji in aktivnosti na tem področju skladni z analizo Združenja, ki ima z namenom priprave izhodišč in predlogov za možne izboljšave zdravstvenega sistema vzpostavljeno posebno delovno skupino, sestavljeno iz predstavnikov podjetij, ki gradijo e-zdravstveni sistem v Sloveniji. V zvezi z izpostavljenostjo izboljšanja informatizacije v zdravstvu in zagotavljanja skladnosti posameznih sistemov, uporabljenih v njegovem okviru, Združenje opozarja, da se v okviru Evropske unije že pojavljajo pobude o nadgradnji navedenih procesov, in sicer v smeri zagotovitve večje interoperabilnosti zdravstvenih sistemov in podatkov v Evropski uniji. Navedeno bo po oceni Združenja omogočilo bistveno drugačne možnosti obravnave pacientov in s tem prineslo nove koristi za celoten zdravstveni sistem, predvsem pa za paciente in zaposlene v zdravstvu. Združenje zato v zvezi z digitalizacijo zdravstvenega sistema ponuja sodelovanje vsem ključnim deležnikom v zdravstvu, z namenom izpeljave zastavljenih ciljev v prihodnjih letih.

Komisija v zvezi s predlogom NOO izraža nezadovoljstvo z dejstvom, da je bil omenjeni dokument dolgo časa nedostopen tako posameznim interesnim skupinam, na delovanje katerih bo sicer imel velik vpliv, kot tudi širši javnosti. Prav tako izraža razočaranje zaradi nepripravljenosti Službe Vlade za razvoj in evropsko kohezijsko politiko (SVRK), da posameznim zainteresiranim komisijam in interesnim skupinam predstavi dokument v celoti, namesto da je nalogo predstavljanja vsebine dokumenta prepustila izključno posameznim ministrskim resorjem.

Komisija prav tako ugotavlja, da, kljub temu, da so socialni partnerji v delu predloga NOO predvideni kot ključni deležniki pri pripravi posameznih reform, Ekonomsko-socialni svet še vedno ni bil seznanjen z aktualno, dopolnjeno različico dokumenta, prav tako se SVRK ni odzval na pozive sindikalne strani k njihovi vključitvi v pripravo rešitev. Njihovim

pozivom se je odzvalo zgolj Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti (MDDSZ). Iz priprave dokumenta je bila v veliki meri izključena tudi stroka, kar je po oceni komisije prav tako nesprejemljivo, predvsem pa netaktno v primeru priprave dokumenta, katerega izvedba bo v končni fazi v veliki meri odvisna prav od navedenih deležnikov.

Komisija na podlagi predstavljenih reform in ciljev s strani MDDSZ in MZ ocenjuje, da so reforme in cilji sicer primerno zastavljeni, a obenem opaža, da gre na področju trga dela in zdravstva za zbir številnih neurejenih zadev, ki se jih ni uspelo razrešiti že leta in katerih razrešitev je s tega vidika lahko vprašljiva tudi v predvidenih naslednjih petih do šestih letih, v katerih bo možno črpati sredstva iz naslova NOO za okrevanje in odpornost. Nekatere zaveze iz NOO in odpornost naj bi se namreč uresničilo že 2024.

Komisija ocenjuje, da bo izpeljava vseh predvidenih kompleksnih reform (npr. zdravstvene, pokojninske, trga dela, sistema plač v javnem sektorju ...) terjala veliko časa, sredstev, predvsem pa aktivnega vključevanja različnih deležnikov, pri čemer slednji do sedaj še niso bili seznanjeni s podrobnostmi načrtovanih reform, prav tako glede večine reform še ni bil dosežen konsenz socialnih partnerjev. S tega vidika se komisija sprašuje, ali je primerno EK predložiti dokument, ki ne izpolnjuje osnovnih predpogojev za njegovo dejansko uresničitev.

Komisija izpostavlja tudi finančni del predloga NOO, na podlagi katerega bo Slovenija sicer upravičena do določenega deleža nepovratnih sredstev (6,6 milijarde evrov), hkrati pa tudi do posojil (3,6 milijarde evrov), ki jih bo treba slej ko prej poplačati. Posledično je po mnenju komisije izrednega pomena, da se pridobljena sredstva uporabi res učinkovito in da se jih usmerja v razvojne programe.

Na uspešno in učinkovito izvedbo NOO bo po oceni komisije v veliki meri vplivala tudi predvidena časovnica izpeljave predvidenih reform in z njimi povezanih ukrepov, projektov in programov, ki morajo biti pripravljene čim prej, da se jih lahko začne še pravočasno izvajati. Glede na to, da dosedanje izkušnje s porabo kohezijskih sredstev nakazujejo, da imamo na tem področju pogosto težave, bi bilo k izvajanju NOO treba pristopiti z jasnimi zavedanjem o navedenih tveganjih in temu področju posvetiti več pozornosti.

Komisija izraža tudi željo po podrobnejši seznanitvi s prihodkovno stranjo načrtovanega NOO, saj so iz predloga NOO razvidni zgolj odhodki po posameznih področjih oz. ciljeh, ne pa tudi podrobnejši razrez sredstev, ki bodo na voljo iz Mehanizma za okrevanje in odpornost (RRF) ter ostala sredstva, ki se jih bo črpalo iz drugih EU skladov v povezavi z izvajanjem kohezijske politike. Prav tako ni razvidno, na kakšni podlagi se bo odločalo o razdelitvi RRF sredstev (povratnih in nepovratnih) po posameznih področjih. Komisija se prav tako sprašuje, ali je bila pred zapisom posameznih ciljev v predlogu NOO izvedena predhodna analiza potreb na trgu dela in v gospodarstvu, pa tudi, če so cilji skladni s Strategijo razvoja Slovenije 2030. Posledično komisija meni, da bi morali biti širši javnosti, še zlasti pa Državnemu zboru in Državnemu svetu na voljo tudi podrobnejši podatki o prihodkovni in odhodkovni strani predloženega NOO ter z njim povezanih reform na posameznih področjih.

Komisija meni, da bi morale predvidene naložbe v javno zdravstvo zaobjeti vso Slovenijo, skladno z merili stroke in potrebami prebivalstva, in da bi morala biti nepovratna sredstva Evropske unije iz posameznih virov prednostno in v zadostni višini namenjena programom s področja zdravstva in socialnega varstva ter dolgotrajne oskrbe. V predlogu NOO namreč sredstva za navedena področja predstavljajo relativno majhen delež sredstev vseh sredstev, ki bodo na voljo iz tega naslova (skupaj manj kot 400 milijonov evrov od

skoraj 10 milijard sredstev). Zato se komisija sprašuje, ali so bila navedena področja res ustrezno naslovljena, glede na to, da je namen dokumenta okrepiti ravno tista področja, ki so bila v času epidemije COVID-19 med najbolj obremenjenimi in ki bodo po krizi čutila največ posledic, kamor pa brez dvoma sodita tudi področji zdravstva in socialnega varstva.

Komisija v zvezi z načrtovanimi reformami na področju zdravstva izpostavlja zagotavljanje finančne vzdržnosti zdravstvenega sistema kot cilj, ki je aktualen že nekaj časa, a kakšnih večjih premikov na tem področju še ni bilo izvedenih. Zakonodaja s področja zdravstvenega varstva in zdravstvenega zavarovanja že skoraj dve desetletji čaka na sistemsko preobrazbo, vanjo se, večkrat tudi na pobudo Državnega sveta, v zadnjih letih posega zgolj parcialno. Komisija ob tem opozarja, da vsak poseg v enega od ključnih sistemskih zakonov na področju zdravstva vpliva tudi na ostalo zakonodajo s tega področja (Zakon o zdravstveni dejavnosti, Zakon o pacientovih pravicah in Zakon o lekarniški dejavnosti), zato je treba biti pri posegih v sistem previden.

Komisija meni, da bi ob spremembah Zakona o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju morali v prihodnje več pozornosti nameniti tudi preventivi, med katero sodi tudi obnovitvena rehabilitacija najtežjih invalidov. Veliko vlogo lahko preventivne aktivnosti odigrajo tudi pri preprečevanju ali vsaj omilitvi pojava absentizma na delovnem mestu ter pri zagotavljanju višje stopnje varnosti in zdravja pri delu.

V predlogu NOO se na področju zdravstva, predvsem v povezavi s kadrovsko strukturo, izrazito izpostavlja primarni nivo zdravstvenega varstva, medtem ko se po oceni komisije premalo pozornosti namenja sekundarnemu nivoju, na katerem se je v času epidemije COVID-19 pokazalo veliko pomanjkanje ustrezne delovne sile pri obravnavi najtežjih primerov obolelih za COVID-19 (npr. diplomiranih medicinskih sester v enotah intenzivne terapije in nege). Komisija kot rešitev predlaga uvedbo t.i. bridginga po zgledu drugih držav EU, na podlagi katerega bi se zdravstvenim tehnikom iz sredstev NOO lahko omogočilo dokvalifikacijo na poklicni nivo diplomirane medicinske sestre.

V zvezi s predvideno krepitvijo kompetenc zdravstvenega osebja komisija izpostavlja zapis v predlogu NOO na str. 39 (Tabela 3: Ocenjeni stroški načrta; Finančna dinamika izvajanja po letih), kjer je v četrti vrstici kot ena od reform navedena »Krepitev kompetenc zdravnikov« v vrednosti 8 milijonov evrov, pri čemer se sprašuje, ali to pomeni, da bodo iz navedene reforme izključeni vsi ostali zdravstveni poklici. Komisija na podlagi pojasnila MZ, da je namen ravno obraten: krepitev kompetenc vseh drugih zdravstvenih delavcev in sodelavcev z namenom prevzema dodatnih nalog in odgovornosti, komisija predlaga popravek navedenega zapisa, ki bo to jasno opredeljeval.

V zvezi s cilji administrativne razbremenitve primarne ravni zdravstvenega varstva komisija izpostavlja, da je tudi Državni svet aktivno pripomogel k navedenemu procesu z dvema zakonodajnimai iniciativama (razbremenitev družinskih zdravnikov glede vodenja naročniških seznamov in razbremenitev pediatrov v povezavi z novo ureditvijo sobivanja staršev ob bolnih otrocih). Kot primeren ukrep komisija izpostavlja tudi ureditev iz interventne zakonodaje, v skladu s katero lahko posameznik izkoristi pravico do kratkotrajne odsotnosti z dela zaradi bolezni (3 dni), brez obremenjevanja osebnega zdravnika, kar bi kazalo čim prej trajno urediti.

V zvezi s predvidenimi investicijami v zdravstvu komisija meni, da bi si morali zastaviti bolj drzne načrte, ne zgolj parcialnih investicij. Ugotavlja namreč, da, poleg izgradnje oziroma dograditve obeh infekcijskih klinik, v predlogu NOO niso predvidene nobene druge investicije na sekundarnem in terciarnem nivoju. MZ v zvezi s predlaganim pojasnjuje, da

so v predlogu NOO vključeni zgolj nekateri projekti, ki se nanašajo na investicije v zdravstvu, medtem ko se bo za ostale skušalo pridobiti sredstva iz drugih (nacionalnih ali drugih evropskih) virov. Komisija ob tem predlaga, da se v okviru NOO zagotovi tudi sredstva za izpeljavo druge in tretje faze novogradnje največje regijske bolnišnice – SB Celje.

Komisija ugotavlja, da predlog NOO v različici iz decembra 2020 invalidsko varstvo naslavlja zgolj posredno (npr. v povezavi s trgom dela, dolgotrajno oskrbo ter pokojninskimi in invalidskimi zavarovanjem itd.), pri čemer je bil dan poziv k aktivnemu vključevanju reprezentativnih invalidskih organizacij v pripravo vseh aktivnosti in ukrepov v povezavi z NOO, ki se dotikajo invalidov in invalidskega varstva.

Komisija izpostavlja, da lahko na položaj invalidov v prihodnje v bistveni meri vplivajo tudi aktualni načrti v zvezi z vzpostavitvijo t. i. socialne kapice (za plače nad 6.000 evri), saj ima naslednja lahko za posledico zmanjšanje sredstev v pokojninski in invalidski blagajni za cca. 50 milijonov evrov, za zdravstveno blagajno pa predvidoma izpad sredstev v višini cca 45 milijonov evrov. Ta sredstva mora torej zagotoviti državni proračun, saj se potrebe navedenih dveh blagajn ne bodo zmanjšale, kvečjemu obratno.

Komisija opozarja tudi na nujnost porabe vseh možnih nepovratnih sredstev iz svežnja REACT-EU, ki so na voljo za krepitev odpornosti na področju socialnega varstva starostnikov, med katerimi je tudi veliko starejših invalidov. Navedena sredstva bi se morala po oceni komisije usmeriti predvsem v storitve dolgotrajne oskrbe.

Komisija izraža pričakovanje, da bosta v programe financiranja na področju sociale in zdravstva vključeni tudi kakovostna socialna in zdravstvena oskrba starejših invalidov (nad 65 let), ki živijo doma in nimajo zagotovljenih pravic do osebne asistencije po Zakonu o osebni asistenci (Uradni list RS, št. 10/17 in 31/18). Slednji se namreč osredotoča na zagotavljanje osebne asistencije za osebe med 18 in 65 letom starosti, za katere je v Sloveniji, tudi po zaslugi naporov MDDSZ, celostno in dobro poskrbljeno, medtem ko oskrba invalidov, starejših od 65. let, ni na primerljivem nivoju, med drugim tudi zaradi omejenih kadrovskih virov na področju patronažne službe. V tem oziru vzpostavitev celovito urejenega sistema dolgotrajne oskrbe predstavlja ključni odgovor na izpostavljeno problematiko.

Glede na izkušnje reprezentativnih invalidskih in humanitarnih organizacij z organizacijo ter zagotavljanjem počitniškega letovanja, oddiha, okrevanja in rekreacije invalidov ter bolnikov, se predlaga, da se v predlog NOO vključi tudi investicijska sredstva za obnovo in širitev zmogljivosti objektov za počitniški oddih, rekreacijo ter letovanje invalidov in bolnikov v Sloveniji.

Glede na pogosto izpostavljen cilj zagotovitve, da starejši čim dlje ostanejo doma, v domačem okolju, komisija meni, da bi bilo treba razmišljati tudi v smeri organizirane pomoči pri odpravi arhitektonskih ovir z izgradnjo klančin, dvigal ipd., povsod, kjer je to izvedljivo in potrebno. Humano grajeno okolje je namreč odraz napredne in civilizirane družbe, zato komisija poziva Ministrstvo za okolje in prostor, da aktivno pristopi k reševanju navedene problematike. To bi predstavljalo tudi dobro spodbudo malemu gospodarstvu, predvsem obrtništvu, in imelo multiplikativne učinke na celotno gospodarstvo in družbo.

Komisija podpira napore za pospešeno digitalizacijo slovenske družbe, a pri tem opozarja, da se slednja ne dotika zgolj javnega sektorja, državne uprave in gospodarstva, ampak v veliki meri tudi prebivalstva, ki pa ima za sledenje napredku na tem področju različne

predispozicije. Komisija kot primer izpostavlja oskrbo na daljavo za invalide in starejše, ki živijo sami ali brez sosedov in imajo resne zdravstvene težave in ki jim možnost takojšnjega kontakta s službami pomoči lahko reši življenje. A tudi takšen zelo pozitiven projekt kot je e-Oskrba lahko nima želenega učinka, če se v prvi vrsti za njegovo uporabo v zadostni meri ne usposobi potencialnih uporabnikov in če se poskrbi zgolj za infrastrukturni del projekta. Posledično bi na tem in podobnih področjih morali predvideti potrebe po dodatnih sredstvih za usposabljanje uporabnikov. Načrti o digitalizaciji države so namreč lahko zaman, če se izkaže, da se ne bo moglo zagotoviti osnov za njeno dejansko izvedbo.

V zvezi z zdravstvenim sistemom komisija digitalno transformacijo prepoznava kot izredno priložnost in tudi nujno. Ob tem ugotavlja, da imamo v Sloveniji dovolj kritične mase strokovnjakov in podjetij, ki so konkurenčni tudi na svetovnem nivoju, in dovolj lastnega znanja, da lahko številne spremembe na področju digitalizacije izvedemo sami, brez zanašanja na praviloma drage aplikacije iz tujine (primer dobrega sodelovanja med strokovnjaki s področja informacijskih ved, ki delujejo v okviru Gospodarske zbornice Slovenije, Ministrstva za zdravje, Nacionalnega inštituta za javno zdravje, in izvajalci zdravstvene dejavnosti). Z namenom nadgradnje obstoječega znanja bi bilo treba čim več sredstev iz naslova NOO nameniti tudi razvoju domače znanosti.

Komisija prav tako podpira napore za vzpostavitev ustrezno povezanega informacijskega sistema na področju zdravstvenega varstva in zdravstvenega zavarovanja, v katerega morajo biti vključeni vsi izvajalci zdravstvene dejavnosti, Nacionalni inštitut za javno zdravje, Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije ter MZ kot regulator področja.

Kot primer izrabe digitalizacije za razvoj posameznega področja komisija izpostavlja aktivnosti v povezavi z robotizacijo in uporabo najbolj napredne tehnologije za pomoč pacientov pri okrevanju po možganski kapi in po drugih težjih boleznih. Ciljno in premišljeno uporabljena digitalizacija in robotizacija po oceni komisije v okviru zdravstva lahko prinese razbremenitev preobremenjenega kadra, brez da bi se s tem ogrozilo delovna mesta.

V povezavi z ukrepi na trgu dela komisija opozarja na nujnost systemskega pristopa k načrtovanim prekvalifikacijam in dokvalifikacijam za brezposelne, ki čakajo na vključitev na trg dela v pogojih digitalne družbe, ker gre za bistvene spremembe na trgu dela. Kot dobro prakso navaja t. i. sklade dela, ki so delovali v preteklosti in so na istem mestu združevali različne programe usposabljanja in poklicnega izobraževanja.

Komisija meni, da aktualna epidemija in posledično zmanjšan obseg dela v posameznih panogah gospodarstva lahko predstavlja možnost za dodatno izpopolnjevanje zaposlenih v času, ko niso polno obremenjeni, kar bi omogočilo, da bi iz krize izšli z bolj ustrezno usposobljenim kadrom in bolj konkurenčni.

Komisija meni, da k zagotovitvi večjega števila delovno aktivne populacije lahko v veliki meri pripomore tudi ustrezna ureditev zaposlitvene rehabilitacije, ki predstavlja enega od načinov za zagotavljanje čimprejšnje vrnitve posameznika na trg delovne sile. Kot pojasnjuje MZ, je področje rehabilitacije delno vključeno tudi v predlog NOO, in sicer v povezavi z zagotovitvijo dodatne opreme za rehabilitacijske centre in dodatnih kompetenc za fizioterapevte, kar bo omogočilo hitrejšo vrnitev na delo posameznikom po poškodbah in obolenjih ter daljšo samostojnost starejših oseb. Po drugi strani bo iz navedenih razlogov rehabilitacija pomembno mesto zasedla tudi v bodoči finančni perspektivi.

Komisija kot eno od težav izpostavlja tudi problematiko dolgotrajnih bolniških odsotnosti, ki predstavljajo veliko finančno breme za blagajno zdravstvenega zavarovanja. Komisija zato predlaga v razmislek ukrepe, kot jih poznajo nekatere druge evropske države (npr. Luksemburg), kjer se po določenem časovnem obdobju odsotnosti z delovnega mesta (npr. 11 mesecev) delovno razmerje prekine, posameznik pa je deležen sklopa kompleksnih ukrepov in pomoči, med drugim tudi pridobivanja dodatnih kompetenc, ki mu omogočijo čimprejšnjo aktivacijo in vrnitev na trg dela v skladu z njegovimi zmožnostmi.

Komisija ocenjuje, da bo za izboljšanje konkurenčnosti delovne sile treba vložiti veliko napora, pri čemer je v vse procese usposabljanja, prekvalifikacij in dokvalifikacij delovne sile nujno aktivno vključiti tudi MIZŠ. Trenutni programi pridobivanja novih znanj so namreč precej rigidni, zastareli, trajajo predolgo in so premalo usmerjeni v pridobivanje pragmatičnih znanj udeležencev takšnih usposabljanj oz. izobraževanj. Komisija poziva, da naj se izobraževanja na različnih segmentih družbe izvaja predvsem v skladu z dejanskimi potrebami družbe in gospodarstva, kar bo terjalo prilagoditev vsebine izobraževanj, pa tudi bistveno nadgradnjo znanj izobraževalcev.

Komisija opozarja tudi na to, da bo poleg vzpostavitve sistema usposabljanja, prekvalifikacij in dokvalifikacij treba razmišljati tudi o tem, kako zaposlene motivirati za vključevanje v dodatna usposabljanja in vseživljenjsko učenje. V praksi se namreč opaža, da zaposleni pogosto nimajo interesa za pridobivanje novih znanj, četudi so že sedaj na voljo določeni programi in sredstva za dodatno usposabljanje. Tudi na področju razvijanja spretnosti (angl. skills) imamo po oceni komisije še veliko maneverskega prostora.

V zvezi s prekarizacijo in zaposlovanjem mladih ter starejših kadrov komisija opozarja, da zgolj prekvalifikacije, dodatna usposabljanja in pridobivanje delovnih izkušenj ne bodo dovolj za vstop na trg dela in stabilne zaposlitve, če se ne bo hkrati delodajalcem zagotovilo subvencije za zaposlovanje teh specifičnih skupin za delo zmožnih prebivalcev.

Kot pomemben način za podaljševanje delovne aktivnosti komisija prepoznava področje varnosti in zdravja pri delu, ki dolga leta ostaja neustrezno urejeno. Po oceni komisije je trenutni sistem varnosti in zdravja pri delu po eni strani prenormiran, po drugi strani pa neokreten in bolj kot ne usmerjen v teorijo, namesto v prakso. Zgolj birokratsko izpolnjevanje zahtev na navedenem področju namreč ne more prinesiti zelenih rezultatov. Komisija meni, da bi se na tem področju morale ključne izvajalske aktivnosti in s tem tudi aktiven nadzor nad področjem ponovno prenesti v javni sektor, da bi se moralo v njegov razvoj aktivno vključiti socialne partnerje, in po zgledu nekaterih drugih evropskih držav, ki imajo v svoje srednješolske izobraževalne programe že vključeno tudi izobraževanje na tem področju, tudi MIZŠ.

Komisija prav tako poziva Vlado Republike Slovenije, da se v pripravo končne verzije predloga NOO vključi predstavnike vseh interesnih skupin, zastopanih v Državnem svetu, pa tudi predstavnike stroke in ostale ključne deležnike, ki lahko pripomorejo k izboljšanju vsebine obravnavanega dokumenta.

Komisija za kulturo, znanost, šolstvo in šport je ugotovila, da izobraževanju v okviru NOO namenjenih 276 milijonov evrov, od tega 200,18 milijonov evrov nepovratnih sredstev in 74,2 milijonov evrov posojil. Za Raziskave, razvoj in inovacije je trenutno predlaganih 120,49 milijonov evrov nepovratnih sredstev, še v verziji iz decembra 2020 je bilo predlaganih 278,121 milijonov evrov, od tega 173,21 milijonov nepovratnih sredstev in 105 milijonov evrov posojil. Vsebine s področju izobraževanja, znanosti in športa so vključene v razvojna področja Pametna, trajnostna in vključujoča rast, Digitalna preobrazba in Zeleni prehod. Zeleni prehod se na naša na trajnostno oz. energetske

učinkovito prenovo stavb izjemnega družbenega pomena zaradi pandemije COVID-19 (npr. zdravstvena infrastruktura, domovi za starejše občane in vzgojno izobraževalna dejavnost, kultura...). Digitalna preobrazba vključuje digitalizacijo izobraževanja, znanosti in športa z izgradnjo in obnovo informacijsko komunikacijske tehnologije po vsej izobraževalni vertikali. Sredstva bodo namenjena zagotavljanju digitalizacije informacijsko komunikacijske infrastrukture v podporo visokošolskemu študijskemu procesu. Predvidena je aplikacija za spremljanje zaposljivosti diplomantov poklicnega in strokovnega izobraževanja, digitalizacija za odprto znanost z izgradnjo hrbteničnega omrežja in repozitorijev, digitalizacija športa z vzpostavitvijo enotnega, celovitega, kakovostnega in analitičnega informacijskega sistema za upravljanje podatkov s področja športa. Na razvojnem področju Pametna, trajnostna in vključujoča rast sta opredeljeni komponenta 1 – raziskave, razvoj in inovacije ter komponenta 5 - krepitev digitalnih kompetenc in kompetenc za nove poklice. Cilji komponente 1 so povečati naložbe v raziskave, razvoj in inovacije, okrepitev sodelovanja oz. povezave med znanostjo in gospodarstvom - med raziskovalnimi organizacijami in podjetji, izboljšanje upravljanja in učinkovitosti javnih naložb ter razvoj vrhunske inovativne infrastrukture za raziskave in razvoj. Investicije so namenjene sofinanciranju dolgoročnejših velikih raziskovalno-inovacijskih sodelovalnih programov na lestvici od TRL 3-6 na področju zelenega in digitalnega prehoda (vključujoč umetno inteligenco in kvantno tehnologijo), sofinanciranju projektov in programov za krepitev mednarodne mobilnosti slovenskih raziskovalcev in raziskovalnih organizacij, regeneraciji raziskovalcev ter spodbujanju mednarodne vpetosti slovenskih prijaviteljev. Cilj komponente 5 je krepitev kompetenc za digitalni in zeleni prehod, za hitrejše odzivanje na potrebe gospodarstva in družbe ter krepitev prehoda iz izobraževanja na trg dela, kot tudi krepitev odpornosti izobraževalnega sistema. V okviru te komponente so predvidene naslednje reforme: prenova vzgojno izobraževalnega sistema za zeleni in digitalni prehod s prenovo učnih načrtov in izpitnih katalogov znanj na izbranih področjih, prenova visokega šolstva za zelen in odporen prehod v Družbo 5.0., modernizacija srednjega poklicnega in strokovnega izobraževanja (vključno z vajeništvom in prenova višješolskih študijskih programov), strategija za ozelenitev izobraževalne in raziskovalne infrastrukture. Na področju javnega visokega šolstva je predvidena reforma za prehod v Družbo 5.0 s prenovo 70 % kurikulumov visokošolskih programov prve stopnje in vlaganja v izobraževalno infrastrukturo.

Komisija je ugotovila, da je kulturi v NOO namenjenih 86,9 milijonov evrov oz. 5,44 % vseh nepovratnih sredstev. Vzporedno s programiranjem NOO poteka tudi programiranje za Večletni finančni okvir 2021–2027 kohezijske politike; v okviru kohezijske politike se načrtujejo ukrepi, ki bodo nadgradili ukrepe NOO (vključen Prirodoslovni muzej). Načrtujejo se ukrepi, namenjeni predvsem ustvarjalnemu sektorju. Sredstva NOO so usmerjena predvsem v zagotavljanje dobrih prostorskih in tehničnih pogojev ter ustrezno opremo in programsko ogrodje za delovanje kulturnega sektorja. Kultura je v NOO vključena v tri razvojna področja: Zelena Slovenija, kjer je v okviru reforme Trajnostna prenova stavb predvidena energetska sanacija javne kulturne infrastrukture v višini 30 milijonov evrov nepovratnih sredstev; Digitalna Slovenija, kjer je v okviru reforme Digitalna preobrazba javnega sektorja in javne uprave (eKultura, eDediščina in eArhivi) namenjenih 9,9 milijonov evrov nepovratnih sredstev; Pametna in inovativna Slovenija, kjer je v komponenti Turizem in kultura namenjenih 47 milijonov evrov nepovratnih sredstev. Na prioritetnem seznamu je trenutno 6 objektov državnih kulturnih spomenikov in javne kulturne infrastrukture: Vrba (interpretacijski center), grad Negova, grad Turjak, grad Dornava, grad Viltuš, Tehniški muzej Slovenije v Bistri. Z javnimi razpisi bo poleg tega izbranih še 9 objektov v lasti lokalnih skupnosti. Naložbe v okviru trajnostne prenove stavb oz. energetske učinkovitosti v stavbah so ocenjene na 86,05 milijonov evrov nepovratnih sredstev - na seznamu so SNG Drama, grad Grm, ZVKDS Ljubljana in ZVKDS Kranj. V okviru Digitalne Slovenije je mdr. poudarek na odpravi administrativnih ovir in večja

transparentnost nad javnimi sredstvi, nadgradnji informacijskega sistema za upravljanje e-statusov samostojnih kulturnih ustvarjalcev, razvoju in upravljanju portala za spremljanje dejavnosti na področju kreativno-kulturnega sektorja itd. V okviru reforme Trajnostni razvoj slovenskega turizma vključno s kulturno dediščino so načrtovane investicije usmerjene v trajnostni razvoj slovenske turistične ponudbe za dvig dodane vrednosti turizma, razvoj javne in skupne turistične infrastrukture in naravnih znamenitosti v turističnih destinacijah ter trajnostno obnovo in oživljanje kulturne dediščine in javne kulturne infrastrukture ter vključevanje kulturnih doživetij v slovenski turizem. Investicije so skladne s predlaganimi ukrepi iz Strategije kulturne dediščine 2020-2023, in sicer: spodbujanje razvoja trajnostnega kulturnega turizma, kreativnih industrij in drugih novih produktov in storitev z uporabo dediščinskih virov. Z investicijami se želi spodbuditi raznoliko in ponovno uporabo spomenikov kulturne dediščine, izkoristiti njihove potencialne, izboljšati dostopnost do spomenikov kulturne dediščine, izboljšati kakovost življenja z ohranjanjem dediščine in spodbujanjem dediščinskih dejavnosti in vključevati dediščino v informacijsko družbo. Komisija poziva Vlado, da v okviru NOO za turizem in kulturo poveča sredstva za vsebino oziroma program ustvarjalnega (umetniškega) dela kulture.

Komisija se je seznanila s stališčem Rektorske konference Slovenije o nujnih strukturnih reformah in načinu regulacije visokotehnoloških delovnih mest, potrebne za razvoj na znanju temelječe družbe - nujna sta transformacija tako družbe kot gospodarstva. Premalo navora je vložena v decentralizacijo države in razvoj regij. Digitalizacija izobraževalnih, raziskovalnih in tehnoloških procesov bo neučinkovita brez omenjenih sprememb. V Sloveniji primanjkuje visokotehnoloških podjetij, ki bi bila sposobna razvijati lastne raziskovalne centre in ustvarjati visokotehnološka delovna mesta, slovensko gospodarstvo ima slabe pogoje za raziskovalni razvoj. Raziskovalni oz. znanstveni kader odhaja v tujino, saj doma za delo nima ustreznega tehnološko podprtega okolja, obenem ni zagotovljenega financiranja npr. v obliki investicijskega sklada. Komisija se je seznanila tudi z opozorili Koordinacije samostojnih raziskovalnih institutov Slovenije o slabem medresorskem sodelovanju in nezadostnem povezovanju z gospodarstvom. Slovenija tudi zaostaja v indeksu inovativnosti, kar je posledica neučinkovitega sistema raziskav, razvoja in inovacij, zlasti zaradi nezadostnega vlaganja v visokotehnološko infrastrukturo in opremo.

Komisija se je seznanila z opozorili in predlogi Društva ACM Slovenija, Slovenskega društva za umetno inteligenco, Strateško razvojno inovacijskega partnerstva Pametna mesta in skupnosti - SRIP PMis in Strateško razvojno inovacijskega partnerstva Tovarne prihodnosti - SRIP ToP. NOO omenja cilj uvedbe novih temeljnih znanj računalništva in informatike (RIN) v izobraževalni sistem. Cilj pa bi bil dosežen le z uvedbo temeljnih vsebin računalništva in informatike po celotni vertikali vzgoje in izobraževanja v obliki samostojnega, obveznega šolskega predmeta s področja RIN. Uvedba predmeta RIN kot samostojnega predmeta leta 2026 je pozna, saj bo zamik bistveno prispeval k povečanju zaostanka Slovenije pri razvoju digitalnih kompetenc ter temeljnih znanj RIN za številnimi drugimi državami. Komisija zato poziva Vlado, da v okviru sredstev za digitalni prehod in krepitev digitalnih kompetenc takoj začne aktivnosti za oblikovanje in umestitev samostojnega obveznega predmeta računalništvo in informatika v celotno vertikalo osnovnega in srednjega izobraževanja. Takoj naj začne s pripravo programov strokovnega izobraževanja učiteljev osnovnih in srednjih šol iz računalništva in informatike ter v sodelovanju z univerzami, še posebej s pedagoškimi fakultetami, pripravi nadgradnjo študijskih programov. V NOO naj se vključi tudi Nacionalni program spodbujanja razvoja in uporabe umetne inteligence v Republiki Sloveniji do 2025 (NpUI) s predvideno finančno podporo v obsegu približno 110 milijonov evrov. Umetna inteligenca (UI) je ena ključnih informacijskih tehnologij sedanjosti in bližnje prihodnosti, ki vpliva na vsa področja

človeškega življenja, od zdravja in medicine, kmetijstva in prehrane, transporta in turizma, proizvodnje in gospodarstva, do komunikacije in zabave. NpUI naslavlja celoten življenjski cikel inovacij, ki vključuje raziskave, razvoj, uvajanje in uporabo tehnologij in orodij s področja umetne inteligence v praksi; v celoti sledi načelom NOO (digitalna in pametna, podjetna in inovativna, zelena in odgovorna Slovenija); naslavlja inovacijski cikel raziskav, razvoja, in uvajanje tehnologij UI v slovenska podjetja s ciljem doseganja večje dodane vrednosti. V NOO naj se vključi tudi področje varnosti oz. pametne in varne družbe (pametnih in varnih mest, skupnosti in podeželja). V razvojnem programu Digitalna Slovenija - v komponento Digitalna transformacija gospodarstva in družbe sodi tudi področje javne varnosti z operativnim načrtovanjem, odločanjem ter sodelovanjem med profesionalnem osebjem in občani tako v zvezi z implementacijo novih tehnologij za digitalno transformacijo na ravni politik in strukturnih ukrepov za lokalne skupnosti (pametna mesta in skupnosti) kot standardnimi digitalnimi storitvami, ki so relevantne za optimizacijo delovanja mest in skupnosti. V razvojnem področju Podporno okolje za podjetja pri komponenti 1: Investicije v podjetjih naj se vključi tudi Nacionalni demonstracijski center Pametne tovarne, ki bo temeljil na distribuirani segmentni strukturi in bo strukturiran po tehnologijah proizvodnih procesov, ki odgovarjajo industrijskim domenam (npr. prehranska industrija, kovinsko predelovalna industrija, predelava polimerov, elektronika,...). Takšna struktura omogoča postavitev specializiranih distribuiranih centrov, povezanih s centralno lokacijo na geografsko različnih lokacijah. Ciljne skupine in največji koristniki vzpostavljene infrastrukture so proizvodna podjetja, raziskovalne organizacije, skupnost zagonskih podjetij (testno okolje za inovativne rešitve na področju izobraževalnih ustanov s področja tehničnih znanosti (srednje, višje šole in univerze)).

Komisija prvenstveno izpostavlja dva vidika, ki sta temeljna pri nastajanju NOO, in sicer je to način sprejemanja dokumenta in delež sredstev za raziskave, razvoj in inovacije. Ugotavlja, da zadnje variante besedila NOO ni na voljo javnosti. Zadnja varianta je iz decembra 2020, do sedaj pa naj bi v pogajanjih po posameznih razvojnih področjih in komponentah prišlo do več sprememb. Komisija zato poziva Vlado, da posreduje najnovejšo varianto besedila predloga NOO in omogoči Državnemu svetu, stroki in civilni družbi, da aktualno različico načrta komentirajo ter predlagajo spremembe in dopolnitve. Obenem pričakuje, da Vlada pri dokončni določitvi vsebine NOO vključi predloge strokovne in civilne javnosti (kot npr. glede umetne inteligence, pametnih mest, pametnih tovarn). Komisija je opozorila, da bo brez sodelovanja strokovne javnosti, zlasti nosilcev razvoja v Sloveniji, in neposrednih uporabnikov in izvajalcev vseh predvidenih reform, težko uresničiti vse aspekte NOO. Člani komisije poudarjajo, da Slovenija sistemsko v glavnem ni pripravljena na učinkovito uresničitev vseh reformskih sprememb, ki se napovedujejo. Komisija ocenjuje, da je NOO sicer zastavljen ambiciozno, vendar je vprašljiva njegova uresničitev v načrtovanih sedmih letih, saj je Slovenija infrastrukturno in tehnološko slabo pripravljena na programiranje pod pogoji, ki jih zahteva Evropska komisija zlasti glede deleža digitalnih in zelenih vsebin. Komisija ocenjuje, da zato ni jasnih odgovorov, kako bodo reforme po komponentah na razvojnih področjih sploh izvedljive, če že pri samem nastajanju dokumenta ključni izobraževalni, raziskovalni in razvojni deležniki niso ali pa so premalo vključeni. Še zlasti je zaskrbljujoče dejstvo, da so se sredstva za razvoj in raziskave nerazumljivo znižala od obsega, predvidenega še v varianti iz decembra 2020, in da zato ni razumnega odgovora, kako naj bi Slovenija okrevala po hudi krizi zaradi pandemije in postala odporna na njene dolgoročne posledice, če ne bo zagotovljenih dovolj sredstev za razvoj in inovacije, ki so pravzaprav edino gonilo iskanja naprednih rešitev. Razvoj družbe in gospodarstva je rezultat njune nerazdružljive povezanosti in temelji na prenosu znanj iz izobraževalnega sistema, podprtega z visoko tehnologijo in moderno infrastrukturo, prek visoko tehnološko naprednih raziskovalno-razvojno-inovacijskih centrov, v podjetja z visokotehnološkimi delovnimi mesti in dobro

plačanimi strokovnjaki. Komisija zato zavrača drastično znižanje sredstev za raziskave, razvoj in inovacije in poziva Vlado, da vrne predvidena sredstva nazaj na višino, ki je bila zapisana v predlogu NOO z decembra 2020. To pomeni, da znašajo stroški, ki jih krije Sklad za okrevanje in odpornost, 278,121 milijonov evrov, od tega 173,21 milijonov evrov nepovratnih sredstev in 105 milijonov evrov povratnih sredstev.

* * *

Za poročevalca na seji Državnega sveta je bil določen predsednik Komisije za mednarodne odnose in evropske zadeve Bojan Kekec.

Sekretarka
Meta Štembal

Vodja interesne skupine
Milan Ozimič